

الله  
الرحمن الرحيم



دانشگاه کاشان

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی

عنوان:

بررسی جایگاه ازدواج سفید در نظام حقوقی ایران

استاد راهنما:

دکتر قاسم شفیعی

دانشجو:

دهقان جلیل

بهمن ۱۳۹۸

ب

برای پاسداشت تمام زحماتی که بدون چشمداشت درراه رسیدن من به قله‌های افتخار متحمل شد بادل‌ی پر از شور و هیجان این پایان‌نامه را تقدیم می‌کنم به:

## مادرم و

سپاس خداوند کریم را که بزرگ‌ترین نعمت‌های خود را به ما ارزانی داشته و از بهترین

آن‌ها مادرم، مادری مهربان و که از جان‌مایه گذاشته و برای موفقیت فرزندان خود از هیچ تلاشی فروگذار نکرد و همه دغدغه‌اش سربلندی خانواده بوده است، مادری فداکار که از نگاه پرمهرش انرژی گرفته تا درراه کسب علم و دانش تلاش نمایم و اگر امروز توانستم فردی مفید برای جامعه باشم همه را مدیون تلاش بی‌منت و دعای خیرش که آن را همیشه همراهم می‌کرد، هستم.

و تقدیم به همسر عزیز و دختر مهربانم که عاشقانه در کنارم ایستاده و هم‌پا و همراهم قدم برمی‌دارند

و به همه پدر و مادرهایی که هستی خود را فدای موفقیت فرزندان خود می‌کنند تا در پرتو آن، جامعه‌ای سالم و پیشرفته داشته باشم و از زندگی در دنیایی زیبا که ساخته هنر آن‌هاست لذت ببریم.

## تشکر و قدردانی

سپاس خدای عزوجل را که تمام نعمت‌های خود را بی‌مزد و منت به ما ارزانی داشت و توفیق کسب علم و دانش در محضر اساتید بزرگوار را به ما اعطا نمود. داشتن آموزگار و معلم دانا از زیباترین این نعمات است که پیامبر اسلام (ص) آن را شغل انبیا معرفی فرمودند. جمله‌ای نیست که بتوان با آن سپاسگزار زحمات آن‌ها شد.

از صمیم قلب به رسم ادب و شاگردی تشکر فراوان دارم از زحمات استاد ارجمند، دکتر قاسم شفیع‌ی که در این پایان‌نامه قبول زحمت نموده و راهنمایی بنده جهت نگارش آن را پذیرفته است. با سعه صدر در تمام مراحل بنده را راهنمایی فرموده و انجام این مهم را میسر داشتند.

از اساتید محترم داور آقای دکتر سید عباس سیدی و آقای دکتر که قبول زحمت نموده و پایان‌نامه را مطالعه کرده و با صبر و حوصله در جلسه دفاع حضور داشتند کمال تقدیر و تشکر را دارم.

و قدردان همه کسانی هستم که در طول تحصیل و همچنین زمان تهیه این پایان‌نامه مرا

یاری رسانند هستم

## چکیده

ازدواج سفید نوعی رابطه بین زن و مردی است که بدون رعایت شرایط ازدواج شرعی باهم و زیر یک سقف زندگی می‌کنند. ازدواج سفید یکی از مهم‌ترین چالش‌های عصر حاضر در جوامع مختلف، علی‌الخصوص کشور ایران است. رابطه‌ای که بدون در نظر گرفتن قواعد شرعی، اسلامی و اخلاقی در حال گسترش است. به دلیل تازه بودن این نوع رفتار در جامعه به‌طور کامل شناخته‌نشده است و به همین خاطر تا به حال به‌صورت جامع و دقیق مورد بررسی متخصصان قرار نگرفته و منابع علمی و تحقیقاتی زیادی در رابطه با آن وجود ندارد. عمده دلایل گرایش افراد به این نوع رابطه در نگاه کارشناسان، سهولت انجام عمل ازدواج سفید است که به دلیل تغییرات فرهنگی در اثر پیشرفت ارتباطات و برخورد فرهنگ‌های جوامع مختلف بنا به دلایل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حقوقی به وجود آمده است. مشکلات مالی جوانان در تشکیل خانواده به شکل سنتی در جامعه ایران و سخت‌گیری خانواده‌ها، الگوبرداری از کشورهای دیگر، محک زدن رابطه، آشنایی بیشتر، عدم اعتقاد به ازدواج، سست شدن اعتقادات مذهبی، نداشتن مسئولیت‌های سنگین که در ازدواج قانونی وجود دارد و عوامل مختلف دیگر میل به ازدواج سفید را بین افراد جامعه و خصوصاً جوانان گسترش داده است. ازدواج سفید آسیب‌های فراوانی از جمله کاهش شدید ازدواج رسمی و سست شدن پایه‌های خانواده‌ها، کم شدن احساس مسئولیت در افراد، کاهش میل به ازدواج، کم شدن اعتماد زوجین به هم تحمیل هزینه اضافی بر جامعه برای پرورش فرزندان حاصل از این ارتباط، افزایش میل به طلاق و آغاز این‌گونه رفتارها در زوجین و مشکلات شدید روحی و روانی را به افراد، خانواده‌ها و جامعه تحمیل می‌کند. در فقه اسلامی تشکیل خانواده و امر ازدواج دارای قواعد دقیقی است که رعایت آن‌ها برای مسلمانان واجب و لازم است، همچنین در حقوق، برای تنظیم تمام قراردادهای، قواعد منظمی پیش‌بینی شده که سعی می‌شود تا با مقایسه ازدواج‌های قانونی، ازدواج سفید و دیگر اصول مربوط به قراردادهای، زوایای مختلف این رفتار بررسی شده و جایگاه واقعی این موضوع شناخته شود. سعی می‌شود با تطبیق این رفتار با ازدواج معاطاتی و توسل به فقه پویا راه‌حلی برای برون‌رفت از معضلات حاصل از این ازدواج پیدا شود چراکه اصولاً تمام رفتارها و روابط بین اشخاص که برای آن‌ها ایجاد مسئولیت می‌کند باید مطابق قانون باشد تا در صورت ضرورت از آن‌ها حمایت لازم صورت گیرد، با این توضیح ابتدائی در حال حاضر در حقوق ایران هیچ تعریفی با این نوع رفتار، سازگاری ندارد و ازدواج سفید عملی خلاف شرع و قانون است و هیچ حمایت قانونی دریافت نمی‌کند و چه‌بسا در صورت کشف این روابط بسته به شرایط آن، مرتکبین با مجازات سنگینی روبرو شوند.

**کلید واژگان:** ازدواج سفید، نکاح، هم‌باشی.

## فهرست

۱	۱- مقدمه
۲	۲- ضرورت و اهمیت انجام تحقیق
۴	۳- سؤالات
۴	۴- اهداف تحقیق
۵	۵- پیشینه تحقیق
۸	۶- روش تحقیق
۹	۷- فرضیه‌های تحقیق
۹	۸- مشکلات تحقیق
۱۰	۹- ساختار تحقیق
۱۱	فصل اول
۱۱	«مفاهیم، اصطلاحات و مبانی تحقیق»
۱۲	۱-۱- نکاح
۱۲	۱-۱-۱- نکاح در لغت:
۱۳	۱-۱-۲- نکاح در اصطلاح
۱۴	۱-۱-۳- ادله مشروعیت نکاح
۱۴	۱-۱-۳-۱- قرآن کریم
۱۵	۱-۱-۳-۲- سنت
۱۵	۱-۲- ازدواج سفید
۱۶	۱-۲-۱- دلایل شیوع ازدواج سفید
۱۶	۱-۲-۱-۱- دلایل اجتماعی
۱۷	۱-۲-۱-۱- مهاجرت تحصیلی
۱۷	۱-۲-۱-۲- تعارض‌های نسلی
۱۸	۱-۲-۱-۳- شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنت
۱۹	۱-۲-۱-۴- تغییرات شکل نوین خانواده‌ها
۱۹	۱-۲-۱-۲- دلایل اقتصادی
۱۹	۱-۲-۱-۲-۱- بیکاری و عدم امنیت شغلی

۲۲	۱-۲-۱-۲- مهاجرت شغلی
۲۲	۱-۲-۱-۳- دلایل فردی
۲۲	۱-۲-۱-۳- استقلال طلبی
۲۳	۱-۲-۱-۴- دلایل حقوقی
۲۳	۱-۲-۱-۴- مهریه سنگین و ضمانت اجرای حقوقی
۲۴	۱-۲-۱-۴- ناعادلانه بودن قراردادهای ازدواج
۲۴	۱-۲-۱-۴- عدم مسئولیت در ازدواج سفید بین طرفین
۲۵	۱-۳- هم باشی
۲۶	۱-۴- معاطات
۲۶	۱-۴-۱- معاطات در لغت
۲۷	۱-۴-۲- معاطات در اصطلاح
۲۷	۱-۴-۳- نکاح معاطاتی
۲۸	۱-۵- مفهوم شناسی ازدواج
۲۹	۱-۶- هدف از ازدواج
۲۹	۱-۷- تاریخچه ازدواج
۳۱	۱-۸- ازدواج در اسلام
۳۲	۱-۹- ازدواج در سایر ادیان الهی
۳۲	۱-۹-۱- ازدواج در دین یهود
۳۴	۱-۹-۲- ازدواج در دین بودا
۳۴	۱-۹-۳- ازدواج در دین مسیح
۳۶	۱-۱۰- انواع ازدواج در اسلام
۳۶	۱-۱۰-۱- شیعه
۳۶	۱-۱۰-۱-۱- ازدواج دائم
۳۷	۱-۱۰-۱-۲- ازدواج موقت
۳۷	۱-۱۰-۲- اهل سنت
۳۷	۱-۱۰-۲-۱- ازدواج عرفی
۳۷	۱-۱۰-۲-۲- ازدواج مسیار
۳۸	۱-۱۱- انواع ازدواج
۳۸	۱-۱۱-۱- اعراب جاهلیت

- ۳۸..... ۱۱-۱-۱- نکاح رهط
- ۳۹..... ۱۱-۱-۲- شغار
- ۳۹..... ۱۱-۱-۳- ازدواج با کنیز
- ۳۹..... ۱۱-۱-۴- استبضاع
- ۳۹..... ۱۱-۲- ازدواج در شرق
- ۴۰..... ۱۱-۲-۱- ایران باستان
- ۴۰..... ۱۱-۲-۲- ازدواج با محارم در عهد ساسانی و دوران قبل از آن
- ۴۰..... ۱۱-۲-۳- ازدواج دسته‌جمعی شوش
- ۴۱..... ۱۱-۲-۴- چین
- ۴۱..... ۱۱-۲-۵- افغانستان
- ۴۱..... ۱۱-۲-۵-۱- نکاح اجباری
- ۴۱..... ۱۱-۳- ازدواج در غرب
- ۴۲..... ۱۱-۳-۱- ازدواج مدنی
- ۴۲..... ۱۱-۳-۳- ازدواج حقوق مشترک
- ۴۲..... ۱۱-۳-۴- ازدواج هم‌جنس‌گرایان
- ۴۳..... ۱۱-۳-۵- ازدواج سفید (فرانسوی)
- ۴۳..... ۱۱-۳-۶- ازدواج بنفش
- ۴۳..... ۱۱-۳-۷- ازدواج بدون وصال
- ۴۴..... ۱۱-۳-۸- ازدواج سیاسی
- ۴۴..... ۱۱-۳-۹- ازدواج با محارم
- ۴۴..... ۱۱-۳-۱۰- ازدواج سورورات
- ۴۴..... ۱۱-۳-۱۱- ازدواج گروهی
- ۴۵..... ۱۱-۳-۱۲- ازدواج با خود (سولوگامی)
- ۴۵..... ۱۲- نکاح و تشریفات آن
- ۴۶..... ۱۲-۱- تشریفات مربوط به عقد نکاح
- ۴۶..... ۱۲-۲- شرایط ایجاب و قبول
- ۴۸..... ۱۲-۳- شرایط عاقد
- ۴۹..... ۱۲-۴- وجود شاهد
- ۵۰..... ۱۲-۵- ثبت نکاح و تنظیم سند ازدواج



۵۱	۱-۱۲-۵-۱- هدف از ثبت نکاح
۵۳	فصل دوم
۵۳	« ازدواج سفید، علل شیوع و بررسی آن در حقوق ایران »
۵۴	۲-۱- مفهوم ازدواج سفید
۵۵	۲-۲- پیشینه ازدواج سفید
۵۷	۲-۳- مراحل ازدواج سفید
۵۷	۲-۳-۱- مرحله آشنایی
۵۷	۲-۳-۲- مرحله عاشق شدن
۵۸	۲-۳-۳- مرحله به هم پیوستن
۵۸	۲-۳-۴- مرحله بروز تعارض و تنش
۵۹	۲-۳-۵- مرحله خاتمه زیست مشترک و احساس شرمساری
۶۰	۲-۴- انواع ازدواج سفید
۶۰	۲-۵- عقد و مقایسه ارکان آن با ازدواج سفید
۶۲	۲-۵-۱- شرایط اساسی صحت قراردادها
۶۴	۲-۵-۲- ضمانت اجرای شرایط
۶۸	۲-۶- نوع عقد نکاح
۶۹	۲-۷- شرایط ازدواج قانونی و مقایسه آن با ازدواج سفید
۶۹	۲-۷-۱- اهلیت برای ازدواج
۷۰	۲-۷-۲- اختلاف جنسی
۷۰	۲-۷-۳- اراده
۷۰	۲-۷-۴- تشکیل و نفوذ عقد
۷۱	۲-۷-۵- تعریف قصد و رضا
۷۳	۲-۸- مقتضای ذات عقد در ازدواج سفید
۷۴	۲-۹- مدت در عقد نکاح و ازدواج سفید
۷۴	۲-۱۰- معاطات در عقد نکاح و مقایسه آن با ازدواج سفید
۷۵	۲-۱۰-۱- معاطات در نکاح
۷۶	۲-۱۰-۲- نظریه صحت نکاح معاطاتی
۷۶	۲-۱۰-۳- نظریه بطلان نکاح معاطاتی
۷۷	۲-۱۰-۴- تفاوت نکاح معاطاتی و ازدواج سفید

۷۷	۱۱-۲- نظم عمومی و اخلاق حسنه
۷۷	۱۱-۱- نظم عمومی
۷۸	۱۱-۲- اخلاق حسنه
۷۹	۱۱-۳- رابطه بین نظم عمومی و اخلاق حسنه
۸۱	۱۲-۱۲- آثار نکاح و ازدواج سفید
۸۲	۱۲-۱- فرزندان حاصل از ازدواج سفید و مسائل مربوط به آنها
۸۳	۱۲-۱-۱- تولید نسل
۸۳	۱۲-۱-۲- نسب
۸۴	۱۲-۱-۲-۱- معنای نسب
۸۴	۱۲-۱-۲-۲- نسب مشروع
۸۴	۱۲-۱-۲-۳- نسب نامشروع
۸۴	۱۲-۲- ارث
۸۵	۱۲-۳- نفقه
۸۶	۱۲-۳-۱- مسئولین پرداخت نفقه فرزند نامشروع
۸۷	۱۲-۴- ولایت
۸۷	۱۲-۴-۱- ولایت بر فرزند نامشروع
۸۸	۱۲-۴-۲- استفاده اولاد نامشروع از نام خانوادگی پدر طبیعی
۸۹	۱۳-۲- نظر فقهای معاصر درباره‌ی ازدواج سفید
۹۰	۱۴-۲- نتیجه‌گیری
۹۳	منابع و مأخذ

## ۱- مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و از بدو تولد به دلیل برآورده کردن نیازهای خود به زندگی در کنار هم‌نوعانش احتیاج دارد. هیچ فردی نمی‌تواند تمام نیازهای خود را به‌تنهایی مهیا کند. از تاریخ پیدایش حیات، انسان‌ها با تشکیل اجتماعات در کنار هم رفته‌رفته شهرهای بزرگ را بنا نهاده و به‌مرور تمدن‌های گوناگونی به وجود آوردند. این تمدن‌ها به دلیل گستردگی زمین و پراکندگی انسان‌ها در آن با توجه به شرایط در هر منطقه و اجتماعات انسانی، دارای عادات و فرهنگ‌ها مختلف شدند. تنوع اجتماعات گوناگون انسانی، دور بودن سرزمین‌ها از هم وجود عقاید متفاوت و شرایط دیگر باعث ایجاد فرهنگ‌ها گوناگون در سطح زندگی افراد شد. به‌گونه‌ای که گاهی یک رفتار در یک اجتماع موردقبول بود و اجتماع دیگر آن را مذموم می‌دانست. با گسترش آموزش، انسان‌ها سعی در تقویت نقاط قوت خود و ترک عادات بد و مضر داشته و دارند تا بتوانند در ابعاد مختلف پیشرفت نمایند و به هدف خود در زندگی برسند. آن‌ها یافتند که برای داشتن یک اجتماع بزرگ و مقتدر باید از سطح پایین‌تر، یعنی خانواده تربیت انسان‌ها را آغاز کنند تا زمانی که فرد وارد اجتماع بزرگ‌تر شد بتواند مفید واقع شود. پس باید بسترهای لازم برای تربیت انسان‌ها در خانواده آماده گردد.

در جامعه قانونمند تمام روابط با قوانین نوشته‌شده و عرف‌های رایج و موردقبول آن جامعه اداره می‌شود و تشکیل خانواده که یکی از مهم‌ترین زیرمجموعه‌های یک جامعه است مطمئناً نیاز به قواعد و قوانین صریح و روشن دارد. چراکه خانواده دارای تأثیرات زیادی در همه

ابعاد جامعه هست. پس از مهم‌ترین دغدغه‌های بشری تدوین جامع‌ترین قوانین در بحث تشکیل خانواده، ازدواج، طلاق، موارد مالی آن‌ها، فرزندان ناشی از آن و دیگر موارد مربوطه بوده است.

در کشور ما با تأثیرپذیری از فقه اسلامی، قوانین مربوط به تشکیل خانواده بر پایه شریعت اسلام و فقه شیعه تعیین و تصویب شده است. با نگاهی اجمالی به متون این قوانین و دیگر قوانین با توجه به پیشرفت‌های بشر و ایجاد نیازهای گوناگون و جدید به نظر می‌رسد تغییر و تصویب قوانین جدید در ابعاد مختلف نیاز هست و نمی‌توان بعضی از رفتارها در اجتماع که در حال گسترش است را نادیده گرفت و با اتکا به قوانین قبلی آن‌ها را پوشش داد.

## ۲- ضرورت و اهمیت انجام تحقیق

خانواده مهم‌ترین رکن هر جامعه است و با افزایش جمعیت و پیچیدگی روابط انسان‌ها در عرصه‌های مختلف، نیاز هست که تمام رفتارها کنترل شود تا تزامم حقوق به وجود نیاید. این امر خطیر را دولت‌ها در جوامع مختلف انجام می‌دهند و با تصویب قانون به کنترل اجتماع می‌پردازند. بیشتر این قوانین در اکثر موارد برگرفته از دین، مذهب یا عرف و عادات آن جوامع است

با گسترش روابط در جوامع، رفتارهای ناهنجار نیز در موازات پیشرفت تمدن به وجود می‌آیند. چندی است که نوعی رابطه بین افراد جامعه با عنوان ازدواج سفید رایج گردید که اساس و کیان خانواده را هدف گرفته و به سرعت در حال پیشرفت است. رفتاری که با آموزه‌های دینی و عرف جامعه ما ناسازگار است.

ازدواج سفید رابطه‌ای خارج از چارچوب عقود شناخته شده در قوانین ما است که به جهت اینکه طرفین این رابطه، مانند زن و شوهر واقعی باهم و زیر یک سقف زندگی می‌کنند و باهم رابطه جنسی برقرار می‌کنند، آن را ازدواج سفید می‌نامند.

در جامعه امروزی، به دلیل پیچیدگی روابط و آثاری که تقابل حقوق افراد باهم پیدا می‌کند نیاز است که تشکیل خانواده که مهم‌ترین رکن یک جامعه است مطابق قانون باشد، چراکه ازدواج هرچند از عقود غیرمالی است اما دارای آثار مالی و غیرمالی متفاوتی است. پس

برای برخورداری از این اثرات نیاز هست به تبعیت از قانون، اقدام به انجام آن مطابق نمود. از اثرات ازدواج قانونی می‌توان به مسئله مهریه، نفقه، اجرت‌المثل، فرزندان حاصل از آن، نسب و آثار دیگر اشاره نمود.

با توجه به اینکه در فقه و قانون ما دو نوع ازدواج دائم و موقت به رسمیت شمرده شده است. آثار این دو نوع عقد در مواردی باهم دارای تفاوت هستند ولی هر دو تابع قانون می‌باشند و ازدواج دیگری به رسمیت شناخته نشده است.

افراد در ازدواج قانونی از حمایت قانونی برخوردار است و در صورت بروز مشکل می‌تواند در مراجع موردنظر حق خواهی نماید.

با انجام ازدواج دائم زن و مرد از همدیگر ارث می‌برند که در ازدواج موقت زن و مرد از هم ارث نمی‌برند، هرچند آن را شرط نموده باشند. به محض انعقاد عقد دائم و موقت، زن مالک مهریه تعیین شده می‌گردد و در صورت عندالمطالبه بودن می‌تواند تا قبل از تمکین از حق حبس خود استفاده کند و در صورت خودداری زوج از پرداخت آن از طریق اجرای ثبت می‌تواند آن را مطالبه نماید. مدت در عقد موقت تعیین می‌شود و در ازدواج دائم مدت به صورت همیشگی است مگر که زوجین فوت نمایند یا طلاق بگیرند یا عقد به دلایلی فسخ یا باطل شود.

در ازدواج‌های رسمی با گروهی به سبب حرمت نمی‌توان ازدواج کرد و انجام عقد در سنین خاص برای پسر و دختر ممنوع بوده و مرتکبین آن و کسی که مبادرت به ثبت چنین ازدواج‌هایی کنند مورد مجازات قرار می‌گیرند. دختر باکره در ازدواج نیاز به اذن پدر یا جد پدری خود دارد.

در نکاح دائم به مجرد انعقاد عقد زن به شرط تمکین مستحق نفقه است و در نکاح منقطع زن حق نفقه ندارد مگر اینکه شرط شود یا عقد بر مبنای آن جاری گردد.

در نکاح منقطع اگر زوجه باردار شود باید عقد نکاح به صورت رسمی ثبت گردد. حضانت فرزندان مطابق قانون مشخص شده است و هیچ‌کدام از طرفین نمی‌توانند از زیر بار مسئولیت شانه خالی کنند.

ازدواج سفید فاقد تمام موارد بیان شده در بالا است و ایجاد یک رابطه غیرقانونی باعث بروز مشکلات فراوانی برای طرفین می‌شود و در این بین بیشترین ضربه به زن وارد می‌شود. چراکه هم از لحاظ جسمی و هم از لحاظ عاطفی ضعیف‌تر است و زمانی که درگیر یک رابطه غیرقانونی شود که حمایتی از آن نشود به مراتب شکننده‌تر می‌شود.

زن در ازدواج سفید نمی‌تواند درخواست ثبت واقعه ازدواج خود را بخواهد. نه نفقه‌ای به او تعلق می‌گیرد و نه مالک مهریه می‌شود. فرزندان متولد از این رابطه نامشروع هستند و مشمول قواعد ارث نمی‌شوند. زن نمی‌تواند از بیمه مرد استفاده کند

در ازدواج سفید هیچ چیز نمی‌تواند باعث پایبندی طرفین به این رابطه باشد. هرزمانی، هر یک از طرفین می‌تواند پایان دهنده به این رابطه شود و نمی‌توان آن را مورد تعقیب قرارداد و به چرم ترک انفاق از او شکایت کرد.

ازدواج سفید مقوله‌ای نو است که از زوایای مختلف نیاز به بررسی مفصل دارد تا تمام زوایای پنهان آن شناخته شود و جامعه را از ابتلای به آن نجات داد. پس نیاز است تا دقیق معرفی شده و با مقایسه آن با نهادهای موازی ماهیتش سنجیده شود. این تحقیق می‌تواند آغازگر راه به جهت پرداختن به ابعاد مختلف ازدواج‌های سفید باشد و در موارد مختلف ابتلا، جهت استفاده قضات، وکلا، دانشگاهیان و ... مورد استفاده قرار گیرد. در ضمن راه آگاهی هر چه بیشتر رسانه‌های گروهی صوتی، تصویری، نوشتاری می‌توانند بیشترین نقش را ایفاء کنند.

### ۳- سوالات

- ۱- ازدواج سفید چیست؟ چه ساختاری دارد؟
- ۲- آیا ازدواج سفید در نظام حقوقی ایران جایگاهی دارد؟
- ۳- موانع فقهی ازدواج سفید و تأثیر آن در نظام حقوقی ایران چیست؟

### ۴- اهداف تحقیق

در این پایان‌نامه دو هدف کلی موردنظر است.

هدف از این تحقیق ابتدا تعریف و شناسایی ازدواج سفید، ارکان تشکیل‌دهنده آن و مقایسه ساختارهای آن با ساختار ازدواج‌های قانونی در کشور است. ازدواج سفید یک رفتار ناشناخته و نو است که به سرعت در حال گسترش است و شناسایی و آشنایی با مزایا و معایب آن نیازمند یک تحقیق جامع است. شباهت آن با نهادهای موازی می‌تواند کمک بزرگی در راه شناسایی

ماهیت و چیستی آن داشته باشد تا با این شناسایی به بررسی حقوقی آن پرداخته شود و به این سؤال که آیا با نظام حقوقی ما سازگار هست یا نه یک جواب درست داده شود.

دیگر هدف این است که با ارائه راهکارهایی از گسترش روزافزون این رفتار که تهدیدکننده بنیان خانواده است جلوگیری شده و در صورت امکان با وضع قوانین و مقررات از آثار و تبعات آن کاست و افراد دخیل در این‌گونه روابط را حمایت کرد و همچنین از نظر جامعه‌شناسی حقوقی، بلا تکلیفی که در این خصوص وجود دارد را با ارائه راهکارهای موجود تا حد امکان سامان بخشید. ازدواج سفید یک پدیده‌ای نو است که هنوز جامعه با تمام پیامدهای آن آشنا و روبرو نشده است. این رفتار باهدف قرار دادن خانواده جلوی تشکیل مهم‌ترین رکن یک جامعه را خواهد گرفت. این رفتار آسیب‌های زیادی برای افراد و جامعه دارد و باعث تحمیل هزینه‌های زیادی بر جامعه خواهد شد. پس بهترین روش این است که پس از شناسایی و کشف ماهیت آن با وضع قوانین جدید در صورت امکان به ترمیم و تبدیل آن به یک‌نهاد قانونی اقدام کرد تا از آثار مخرب آن جلوگیری شود و در صورتی که قانون به‌هیچ‌وجه آن را نپذیرد و به ترمیم یا تکمیل آن قانع نشود با وضع قواعدی از وقوع آن و گسترش روزافزونی جلوگیری کند.

## ۵- پیشینه تحقیق

در تحقیقات به‌عمل‌آمده در خصوص موضوع تحقیق در تمام سایت‌های حقوقی معتبر مانند سایت ایران داک، کتابخانه ملی جستجوی گسترده‌ای انجام‌شده که هیچ‌گونه تحقیقی مشاهده نشده است ولی در خصوص موضوعات مشابه تحقیقاتی صورت گرفته که به مختصر برخی از این موارد را بیان خواهیم کرد.

۱- مقاله‌ای با عنوان زوج‌هایی بدون ازدواج نوشته‌شده توسط آقای محسن اراکی در مجله فقه و اصول به شماره ۴۳ سال ۱۳۸۶ که به چاپ‌شده است. نویسنده پس از بررسی و اشاره به تاریخچه این نوع روابط در کشورهای مختلف عنوان نمود که این رفتارها به یک مشکل اجتماعی تبدیل‌شده است. در بریتانیا این نوع زندگی مشترک قبل از ازدواج یک مرحله محک و آزمایش برای طرفین است. بررسی در سوئد نشان داده که کسانی که به‌صورت مشترک و

بدون ازدواج رسمی باهم زندگی می‌کنند در سال ۱۹۷۱ بچه‌دار شده و بیشتر آن‌ها تا سال ۱۹۷۵ و درحالی‌که فرزند مشترکشان ۴ سال سن داشته هنوز به همان سبک باهم زندگی می‌کردند و فقط ۴۳ درصد از آن‌ها به صورت رسمی ازدواج کردند. در بریتانیا این شیوه زندگی به نوع شرم‌آور تلقی می‌شد و باعث رسوایی افراد مبتلا بود و در طول دهه ۱۹۷۰ تعداد زن و مردانی که بدون ازدواج و مشترک زندگی می‌کردند حدود ۳۰۰ درصد افزایش یافت.

۲- پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان بررسی فقهی حقوقی نکاح معاطاتی توسط فاطمه توشه روز در سال ۱۳۸۸ در دانشگاه قم دفاع شد. در این پایان‌نامه پس از بررسی معاطات در معاملات به بررسی آن در ازدواج پرداخته شد. نگارنده بیان داشت که طرق مختلفی در قوانین برای انعقاد قراردادها وجود دارد که معاطات نیز از جمله آن است، در ادامه بیان داشت که در کلیه جوامع امروزی پذیرفته شده است که الفاظ جهت انشا عقد طریقی هستند و موضوعیت ندارند. نظریه معاطات با مضمون صحت انشا عقود با ایجاب و قبول فعلی در فقه و حقوق ایران نیز به عنوان نظریه عمومی، مورد پذیرش قرار گرفته است، اما در مورد عقد نکاح به دلیل اهمیت خاص نکاح با موضوع با تردید برخورد شده که خود موجب تبعات منفی بسیاری خواند شد و به صلاح است قانون‌گذار اعلام موضوع کند ماده ۱۰۶۲ را به گونه‌ای به تصویب برساند که مطابق با نیازهای روز جامعه و استدلالات عقلی باشد، زیرا از نظر اسلام نیز تسهیل در امر ازدواج امری پسندیده انگاشته شده است و شاهد این ادعا وجود حضور دو شاهد در زمان اجرای طلاق است، درحالی‌که در زمان اجرای صیغه نکاح چنین وجوبی پیش‌بینی نشده است و این خلاف اصول کلی قراردادهاست.

۳- پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان بررسی نکاح معاطاتی در حقوق ایران و اسلام

توسط الهام ربیع پور در سال ۱۳۹۱ در دانشگاه پیام نور مرکز تهران دفاع گردید. نگارنده به



بررسی نکاح و مسائل مربوط به انجام صیغه عقد نکاح و چگونگی ایجاب و قبول در آن پرداخته است.

۴- مقاله ازدواج سفید و رابطه نامشروع توسط مسعود آذربایجانی به سال ۱۳۸۹ در مجله تحقیقات حقوقی آزاد به شماره ۸ به چاپ رسید. نویسنده با تعریف ازدواج سفید آن را نوعی ارتباط بدون مجوز شرعی و قانونی بین پسر و دختر دانسته که باعث زندگی آن زیر یک سقف می‌شود. دلایل بروز این رفتارها را برشمرده و نهایتاً آن را خلاف شرع و قانون دانسته است.

۵- مقاله آقای تقی آزاد ارمکی و دیگران در سال ۱۳۹۱ با عنوان پیدایش شکل‌های جدید خانواده در تهران نوشتند که به بررسی پیشینه و علل گسترش ازدواج سفید در کشورهای مختلف علی‌الخصوص ایران پرداختند.

۶- مقاله نکاح معاطاتی و تفاوت آن با زنا توسط مهدی سلیمی در پژوهشنامه حقوق اسلامی در سال ۱۳۹۲ به چاپ رسید. نویسنده به تعریف نکاح معاطاتی پرداخته و دلایل صحت و بطلان آن را بررسی کرده و نهایتاً بیان داشت که می‌توان با پذیرش معاطات در معاملات نکاح معاطاتی را صحیح تلقی کرد. درحالی‌که زنا، رابطه جنسی بدون دلایل شرعی و قانونی و باطل و انجام آن جرم و مورد سرزنش است.

۷- مقاله‌ای با عنوان بررسی ابعاد حقوقی توسط زهرا مینویی در مجله زنان امروز در مهر ۱۳۹۳ منتشر شده که به‌صورت مختصر به تعریف ازدواج سفید و اشکالات حاصل‌شده از آن پرداخت. معضلاتی که بیشتر متوجه زنان و نیز بچه‌های متولدشده از این نوع ازدواج‌های حاصل‌شده اشاره دارد.

۸- مقاله امیرعلی احمدی که در سال ۱۳۹۲ با عنوان ازدواج سفید منتشر گردید.

۹- پایان نامه فاطمه رنجبر با عنوان بررسی ازدواج سفید از منظر فقه امامیه و حقوق کیفری ایران که در شهریور ۱۳۹۵ در دانشگاه آزاد واحد شهرکرد دفاع شد. در این پایان نامه به مسئله ازدواج سفید از بعد کیفری نگاه شده و نهایتاً انجام این عمل را مانند زنا دانسته که مطابق قانون مستوجب مجازات است.

۱۰- بهزاد رستمی نیز در پایان نامه خود با عنوان ماهیت فقهی و حقوقی ازدواج سفید پرداخت که در سال ۱۳۹۶ در دانشگاه آزاد ماکو از پایان نامه خود دفاع نمود.

۱۱- پایان نامه ازدواج سفید و مقایسه آن با نکاح معاطاتی به نگارش خانم طیبه ابراهیم پیری که در پاییز سال ۱۳۹۶ در دانشگاه سیستان و بلوچستان دفاع گردید. نگارنده پس از بررسی‌های خود نتیجه‌گیری نمود که ازدواج سفید با ازدواج معاطاتی تفاوت ماهوی دارند. در نکاح معاطاتی لفظ و ایجاب به‌طور کامل مورد پذیرش است و اراده طرفین در صورتی که تعهدی الزام‌آور را به لفظ و اراده قبول نمایند مورد بررسی و اجماع قرار گرفته است. در نکاح معاطاتی طرفین نسبت به یکدیگر تعهد شرعی و قانونی داشته و مانند عقد قرارداد نسبت به تعهدات خود الزام عملی نشان می‌دهند. در حالی که در ازدواج سفید هیچ نوع تعهدی برای طرفین وجود ندارد. وی در ادامه بیان داشته ازدواج سفید در فقه اسلامی دارای مشروعیت نیست و هیچ آیه‌ای از قرآن کریم بر صحت آن استناد نکرده است.

۱۲- کتابی با عنوان علل گسترش پدیده انحرافی ازدواج سفید در کلان‌شهر تهران در سال ۱۳۹۶ به نگرش درآوردند که به تعریف ازدواج سفید پرداخته، انواع آن را نام‌برده و علل گسترش آن در ایران و راه‌های جلوگیری از گسترش آن توضیح داده است.

## ۶- روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کتابخانه‌ای به صورت مطالعات توصیفی \_ تحلیلی است.

## روش گردآوری اطلاعات

اطلاعات تحقیق حاضر با استفاده از روش کتابخانه‌ای گردآوری شده و با مراجعه به منابع علمی شامل؛ کتب، مجلات و نشریات ادواری موجود در کتابخانه‌ها و همچنین سایت‌های اینترنتی حاوی تحقیقات و مقالات علمی معتبر، تحقیق گردآوری شد.

ابزار گردآوری اطلاعات از طریق فیش‌برداری جمع‌آوری شده و فیش‌های مربوطه با توجه به‌عنوان و فصل‌بندی تحقیق، طبقه‌بندی و اطلاعات و مطالب در بخش‌های مختلف گردآوری شدند.

## ۷- فرضیه‌های تحقیق

ازدواج سفید عملی غیرقانونی و غیرشرعی است.

ازدواج سفید باطل است.

## ۸- مشکلات تحقیق

موضوع تحقیق یک اتفاق تازه و نو هست که چند سالی است در کشور ما رایج شده است و به این دلیل دارای مسائل پیچیده زیادی است که نیاز به تحقیق و پژوهش گسترده‌ای دارد تا تمام اثرات آن شناخته شود. تازه بودن موضوع و ناشناخته بودن اثرات اجتماعی، فرهنگی و حقوقی آن تا به حال به صورت جدی مورد تحقیق و پژوهش محققان حوزه‌های مختلف قرار نگرفته و منابع نوشتاری مانند کتاب، مقاله و پایان‌نامه‌های زیادی در دسترس نیست. به دلیل قبح عمل، انجام آن به صورت پنهانی است و تحقیقات میدانی اثری ندارد. این مسائل باعث گردید تا گردآوری مطالب با مشکلاتی مواجهه باشیم. برای بررسی دقیق یک پدیده نیاز به گذر زمان است. علی‌الخصوص مسائل حقوقی که بسیار به آرامی حرکت می‌کنند و ارائه نظرات در آن به طبع این حرکت کند، نادر است. علی‌هذا برای تهیه و تدوین این پایان‌نامه منابع مشابه چندانی در دسترس نبوده و هر چه بوده نیز یافتن آن‌ها به جهت نایاب بودن اکثراً غیرممکن بوده است و به‌ناچار از حداقل منابع نهایت استفاده را کردیم.

## ۹- ساختار تحقیق

این پایان نامه از دو فصل تشکیل شده است.

۱- فصل اول شامل مفاهیم، اصطلاحات و تعاریف آن‌ها و مبانی تحقیق است.

۲- فصل دوم بررسی ازدواج سفید، علل شیوع و بررسی آن در حقوق ایران می‌پردازد.